

О Т Ч Е Т

ЗА РАБОТАТА НА НАЦИОНАЛЕН ПАРК-МУЗЕЙ

„ШИПКА-БУЗЛУДЖА” – КАЗАНЛЪК ПРЕЗ 2017 ГОДИНА

ПРИОРИТЕТНИ ЗАДАЧИ ЗА 2017 г.

Подготовка и участие в Националните чествания, посветени на 139-та годишнина от Освобождението на България от турско робство, 149-та годишнина от подвига на четата на Хаджи Димитър и Стефан Караджа и 140-та годишнина от Шипченската епопея;

Опазване и научна обработка на съхраняваните във фондовете на музея движими културни ценности.

Консервация и реставрация на скулптурата на лъв на Паметника на свободата на връх Шипка.

Уреждане на проблема с документирането на собствеността на Паметника на свободата на връх Шипка.

I. ОТДЕЛ „ФОНДОВЕ”

През 2017 г. дейността на отдела беше съобразена с годишния план на Национален парк-музей (НПМ) Шипка-Бузлуджа“ и насочена към: попълване на фондовите сбирки с нови документи, снимков материал и др.; обработка на новопостъпилите материали; участие в организираните през годината изложби с материали от фонда на музея.

Към 31 декември 2017 г. наличният музеен фонд е 24 586 движими културни ценности, от които:

1. 10 850 броя – основен фонд;
2. 13 729 броя – научно-спомогателен фонд;
3. 7 броя – обменен фонд.

В периода 1 януари 2017 г. – 31 декември 2017 г. фондът на НПМ „Шипка-Бузлуджа“ беше попълнен с общо 75 броя нови материали (36 броя в основен фонд и 39 броя в научно-спомогателен фонд), разпределени по вид както следва:

Пощенски карти:

1. Пощенска карта с надпис: „Паметниците на освобождението ни въ Шипченския проход“ – 2 броя;

2. Пощенска карта с надпис: „Шипченски манастир (Das Shipka Kloster)“ – изображение на манастира в град Шипка – 1 брой;

3. Пощенска карта с изображение и надпис: „Руския паметник на вр. Столетов/ Le monument russe au sommet. Stoletov)“ – 1 брой;

4. Пощенска карта с надпис: „Паметник на свободата – в. Св. Никола“, графично изображение на Паметника на свободата. Обратна страна: 4 броя пощенски печати. Издание на Главния военен музей в София – 1 брой;

5. Пощенска карта „Габрово: връх Св. Никола/Gabrovo. Le sommet St. Nicola” – 1 брой;

6. Пощенска карта: изображение на част от село Шипка и Храм-паметника „Рождество Христово“ – 1 брой;

7. Пощенска карта с надпис: „Паметник на свободата на вр. Столетов“/„Le monument de la liberte au sommet „Stoletov“ – 2 броя;
8. Пощенска карта с надпис: „Габрово. Върха Св. Никола – Паметник на свободата.“ „Gabrovo. Le sommet St. Nikola. Le monument de la Liberta“ – 1 брой;
9. Пощенска карта с надпис: „Шипченски проход „Св. Никола“/„Shipka pas. S-t. Nikola“ – 1 брой;
10. Пощенска карта, разделена на пет сцени. Темите на сцените са: Паметникът на свободата, Големият руски паметник и Орлово гнездо – 1 брой;
11. Пощенска карта с надпис: „Казанлък. Паметниците на освобождението на в. Св. Никола. Издава: Д. Попов. На обратната страна: София, 1930 г. – 1 брой;
12. Пощенска карта с надпис: „Шипч. Проход „Спасителния дом“ Shipka Pass – 1 брой;
13. Пощенска карта с надпис: „Шипченски манастир“ – 1 брой;
14. Пощенска карта с надпис: „Шипка – Шипченския манастир/Shipka – Le monastire de Shipka“ – 1 брой;
15. Пощенска карта с надпис: „Общ изглед на с. Шипка“, Foto: D. Valev – 1 брой;
16. Пощенска карта с надпис: „Шипченски манастир“, Foto: D. Valev – 1 брой;
17. Пощенска карта с надпис: „Прам-паметник „Шипка“. Der dom „Schipka“ – 1 брой;
18. Пощенска карта с надпис: „Лейб-гвардейската VI Донска батарея преминава Балкана“. Художник: А. И. Шарлеман – 1 брой;
19. Пощенска карта с изображение и надпис: „Счупеният топ при превземането на № 2 турския редут на 30 Август 1877“ – 1 брой;
20. Пощенска карта с надпис: „Изглед от с. Шипка. – Руският храм-паметник.“ Панорамно изображение на част от с. Шипка и храм-паметник. Издание на Ст. Мирчев. Казанлък – 1 брой.

Книги и албуми:

1. **Христа С. Арнаудова.** Пълно събрание на държавните закони, устави, наставления и високи заповеди на Османската империя, с приложение на сключените с чуждите държави трактати и протоколи. Том 1. Цариград, 1871;
2. **Кисов, Ст.** Българското опълчение в Освободителната руско-турска война 1877-1878. Трето преработено издание. Пловдив, 2017;
3. **Бозвелиев, К.** Спомени. Книга първа до освободителната война включително. Казанлък, 1942;
4. Въспоминания и раскази за Първото Българско опълчение през войната 1877 1878 година. София, 1893;
5. Приложение на „Подоф. Журнал“ – 1928 г. Генерал Столетовъ (като водач на българското опълчение);
6. 45 годишен юбилей на Славната Шипченска Елопея и Историята на Самарското знаме (11 август 1877 – 11 август 1922 г.). София, 1922;
7. Споменъ от Освободителната руско-турска война през 1877-1878 год. София, 1929;
8. Споменъ от Освободителната руско-турска война през 1877-1878 год. София, 1929.

Пощенски пликове, екслибриси и вестници:

1. Пощенски плик с кат. № 239 „Руските войски възстановяват разрушени телеграфни линии 1877-1879 г.“ – 1 брой;

2. Пощенски плик с два броя печати и три броя пощенски марки. Печатите са с кат. № 1977-67 и марки с кат. № 1844, 1846 и 1847 от серията „90 години Освобождението на България от османско иго“ – 1 брой;
3. Пощенски плик с изображение на Паметника на свободата и надпис: „Щафета освободител в. Столетов 5 IX 1969“ – 25 години социалистическа революция в България. Печат с кат. № 1969-32 и марка с кат. 0 1993 – 1 брой;
4. Пощенски плик с печат с кат. № 1977-67 и два броя пощенски марки с кат. № 1843 1845 от серията „90 години от Освобождението на България от османско иго“ – 1 брой;
5. Илюстриран пощенски плик с изображение на храм-паметника в гр. Шипка. Три броя печати „Стара Загора“ и три броя пощенски марки с кат. № 1868, 2549 и 2551 – 1 брой;
6. Илюстриран пощенски плик с надпис: „3 март, Сто години от Освобождението на България 1878 1979“ и печат – София. 23.2.36. – 1 брой;
7. EXLIBRIS KAZANLAK – графично изображение на храм-паметника в гр. Шипка, заобиколен с графично изобразени рози. Участвал в международен конкурс „Изложба на Exlibris“, Казанлък 1981 г.;
8. EXLIBRIS KAZANLAK (цветен) – графично изображение на храм-паметника в гр. Шипка, заобиколен с графично изобразени рози. Участвал в международен конкурс „Изложба на Exlibris“, Казанлък 1981 г.;
9. EXLIBRIS – графично изображение на храм-паметника в гр. Шипка. В долната част е изобразена роза. Автор М. FILS. Участвал в международен конкурс „Изложба на Exlibris“, Казанлък 1981 г.;
10. EXLIBRIS (цветен) – графично изображение на храм-паметника в гр. Шипка и надпис: „EXPO-CONCOURS INTERNATIONALE DEX-LIBRIS 1981“. Участвал в международен конкурс „Изложба на Exlibris“, Казанлък 1981 г. – 1 брой;
11. Църковен вестник седмично издание, бр. 19, 11 май 1929 г. – 1 брой.

Плакати и покани:

В научно-спомогателния фонд на НПМ „Шипка-Бузлуджа“ бяха заведени 34 броя плакати и покани за изложби и други прояви на музея.

През изтеклата година продължи научната обработка на движимите културни ценности, инвентирани в музейните фондове и тяхното заснемане.

Направена беше научна обработка на всички новопостъпили културни ценности. Те бяха заснети, описани в инвентарните книги на съответните сбирки и им бе изготвена историческа справка.

Всички движими културни ценности са надлежно заведени в инвентарните книги. За новопостъпилите такива е изготвена необходимата документация съгласно изискванията на Наредба Н-6/11.12.2009 г. за формиране и управление на музейните фондове.

На основание на чл. 29, ал. 1, т. 2 и чл. 30, ал. 1 от Наредба Н-6/11.12.2009 г. за формиране и управление на музейните фондове, със Заповед № 51/13.09.2017 г. на директора на НПМ „Шипка-Бузлуджа“ бе извършена задължителната годишна инвентаризация на движимите културни ценности от благородни метали, включени в основния фонд на музея. Резултатите от инвентаризацията са отразени в Протокол № 1/15.09.2017 г. Липси не са констатирани. Състоянието на инвентарните в музейните фондове движими културни ценности е добро.

На основание на чл. 29, ал. 1, т. 3 и чл. 30, ал. 2 от Наредба Н-6/11.12.2009 г. за формиране и управление на музейните фондове, със Заповед № 52/13.09.2017 г. на

директора на НПМ „Шипка-Бузлуджа“ бе извършена задължителната годишна инвентаризация по репрезентативния метод на движими културни ценности от основния и научно-спомагателния фонд на музея. Резултатите от инвентаризацията са отразени в Протокол № 1/30.10.2017 г. Липси не са констатирани. Състоянието на инвентарираните в музейните фондове движими културни ценности е добро.

В изпълнение указанията, дадени с писма на Министерството на културата изх. № 91-00-11/06.04.2017 г. и изх. № 45-00-206/24.04.2017 г., със Заповед № 74/06.11.2017 г. на директора на НПМ „Шипка-Бузлуджа“ бе сформирана експертно-оценителна комисия, която остойности движимите културни ценности от сбирка „Монети“ от основния фонд на НПМ „Шипка-Бузлуджа“ с инвентарни номера от 1 до 226 включително, 264, 292, 293 и от 525 до 589 включително, които нямат посочена отчетна стойност при постъпването им в музея и вписването им в инвентарните книги на сбирка „Монети“ на основния музейен фонд.

Архивните единици, част от Научния архив на НПМ „Шипка-Бузлуджа“, бяха окомплектовани в нови папки, съобразени с номенклатурата на архива.

През 2017 г. с 88 броя движими културни ценности от фонда на НПМ „Шипка-Бузлуджа“ бяха уредени изложби в градовете Полски Тръмбеш, Габрово и Казанлък.

През цялата година ръководителят на отдела даваше консултации и предоставяше за ползване материали от фонда на колеги-специалисти, граждани, студенти и ученици. Установена бе връзка с потомци на участници в Българското опълчение, които изразиха готовност да съдействат при бъдещо издирване на материали, свързани с тематиката на музея.

За всички прояви на музея (чествания, конференции, изложби) бяха събирани материали от печата, плакати, покани и публикации, които своевременно се завеждаха в научния архив на музея.

II. ОТДЕЛ „НАУЧНОИЗСЛЕДОВАТЕЛСКА И ЕКСПОЗИЦИОННА ДЕЙНОСТ“

В изпълнение на задачите, заложили в годишния план на НПМ „Шипка-Бузлуджа“ за 2017 г., специалистите от отдела насочиха усилията си към:

- а) подготовка на честването на 140-та годишнина от Шипченската епопея;
- б) поддържане на постоянната експозиция на музея в Паметника на свободата и откритите експозиции в парковете „Шипка“, „Бузлуджа“ и „Шейново“;
- в) изработване на временни фотодокументални изложби;
- г) участие в научни конференции;
- д) публикуване на резултатите от направените проучвания.

Експозиции

Паметник на свободата

През изминалата година постоянната експозиция на НПМ „Шипка-Бузлуджа“ в Паметника на свободата бе поддържана в добър вид. Витрините се почистваха редовно. Проблемите, възникващи в процеса на работа, своевременно се отстраняваха. От април 2017 г. в сградата на монумента е монтирана и действа система за видеонаблюдение, с пулт за наблюдение, разположен в административната сграда на музея на връх Шипка. По всички етажи са разположени пожарогасители. Поддържаната постоянна температура от 15-16 градуса се отразява благоприятно върху състоянието на включените в постоянната експозиция движими културни ценности.

Със Заповед № 68/10.10.2017 г. на директора на НПМ „Шипка-Бузлуджа“ бе регламентиран редът за ежедневната проверка на състоянието и съдържанието на

постоянната експозиция на музея и сградата на Паметника на свободата, както и за редовното водене на документацията, отразяваща това. Въведена бе практиката за ежемесечна проверка на изброените дейности от страна на главния уредник на музея и редът за докладване на резултатите от проверката на ръководството на НПМ „Шипка-Бузлуджа“.

Като най-сериозен проблем продължава да стои решаването на въпроса с проникващата във вътрешността на паметника влага. Причините за това са две – компрометираната на места фугировка между отделните каменни блокове, с които е облицован монумента, и постоянно образуващият се конденз. В резултат на това цокълът около стълбите, водещи към панорамната площадка на места е обелен или напълно липсва. При проливни дъждове вода тече в каменния тунел, отвеждащ към експозицията и североизточната стена на костницата.

Проблемът частично е овладян с разполагането през март 2017 г. по етажите на паметника на шест броя професионални влагоизсушители. Ефектът от тяхната работа е видим, но в перспектива е необходимо да се намери цялостно решение на проблема с влагата в монумента.

Тежките метеорологични условия и широките температурни амплитуди на връх Шипка, силните ветрове и честите случаи на директни попадения на мълнии върху паметника са причина за откъртване на части от фугировката на фасадата. Това създава сериозни предпоставки от нараняване на музейните специалисти и хилядите посетители на монумента. От ремонт и реставрация се нуждаят и двете стоманени врати осигуряващи достъпа до сградата. На определени места площадките около паметника също трябва да бъдат ремонтирани. Подмяната на каменната настилка е продиктувана от повредите, предизвикани от снегочистващата техника, която всяка година разчиства пространството около паметника в навечерието на Националния празник на Република България – 3 март.

Необходимо е изграждането на естакада към костницата, която да направи възможен достъпът на хора с увреждания до нея.

От цялостна реставрация и консервация се нуждае бронзовата фигура на лъв, разположена на северната стена на Паметника на свободата. В изпълнение на съгласувания през 2016 г. от Министерството на културата проект за консервационно-реставрационна намеса върху скулптурата през 2017 г. бяха извършени два вътрешни и външни огледа, които изследваха здравината и надеждността на нейната носеща конструкция и състоянието на отливките, от които е сглобена фигурата. Заключениета на експертите бяха обобщени в представената на 6 юли 2017 г. на ръководството на музея „Технологична последователност на извършване на консервационно-реставрационната намеса върху скулптурната фигура на лъв на Паметника на свободата на връх Шипка“.

Тъй като в нея е предвидено, да бъдат извършени дейности, които не са описани в съгласуваната през 2016 г. технология за консервационно-реставрационна намеса, с писмо наш изх. № 74/10.07.2017 г. в Министерството на културата бе представена за съгласуване изготвената от д-р Петя Пенкова „Технологична последователност на извършване на консервационно-реставрационната намеса върху скулптурната фигура на лъв на Паметника на свободата на връх Шипка“. Същата бе съгласувана от Министерството на културата на 24 август 2017 г.

За съжаление и през отчетната година не намери своето решение проблемът с документирането на собствеността на Паметника на свободата.

Външни експозиции

Въпреки липсата на достатъчно поддържащ персонал откритата експозиция в

парк „Шипка“ продължи да се поддържа в добър вид. Тревните площи около Паметника на свободата, Голямото руско гробище, батареите на Главната и Предната позиции и паметниците край пътя, водещ към върха се окосяваха редовно.

Пространството около Стоманената батарея и Централната позиция предстои да се социализира, превръщайки се в място за преклонение и отдих. Липсата на достатъчно персонал и отдалечеността от връх Шипка са основната причина достъпът до Команден пункт на генерал Столетов и Зимна войнишка землянка, намиращи се на Главната позиция, да не бъдат отворени за посещение. Пак поради тази причина не бе почистен и окосен старият път от Шипка за Габрово, не би извършен оглед и не бяха почистени гробищата и Братската могила на Подолския полк, намиращи се на юг от връх Орлово гнездо.

Във връзка с предстоящото през 2018 г. честване на 140-та годишнина от Освобождението на България, съвместно със специалисти от Художествена галерия – Казанлък бе извършен оглед на надписа със стихове на Рудников, намиращ се в началото на официалния подход към Паметника на свободата. Настъпването на зимния сезон възпрепятства дейностите, свързани с възстановяването на надписите.

Паметниците, разположени в парк „Бузлуджа“, бяха редовно почиствани и поддържани. За съжаление паметниците, намиращи се в парк „Шейново“, винаги остават на последно място в дейността на отдела. Като приоритетна задача за 2018 г. остава изпълнението на указанията на Главна дирекция „Инспекторат за опазване на културното наследство“ към Министерството на културата за почистване и реставрация на Паметника на победата при с. Шейново. Установеното през предходните години добро сътрудничество между НМП „Шипка-Бузлуджа“ и кметство в с. Шейново позволи тревните площи около Паметника на победата и през 2017 г. да бъдат поддържани в отлично състояние.

Фотодокументални изложби

През изтеклата година специалистите от отдела изготвиха 7 временни фотодокументални изложби, свързани с тематиката на музея.

Материали от фонда на музея бяха включени в изложбата на Регионален исторически музей – Габрово „Габрово – сигурният тил на Шипка“, 10.07.2017 г. – 31.08.2107 г., Регионален исторически музей – Габрово.

Реализираните изложби спомогнаха по-пълно да бъдат представени националноосвободителните борби на българския народ през епохата на Българското възраждане и дейността на НПМ „Шипка-Бузлуджа“ пред туристите, посещаващи Паметника на свободата, обществеността и гостите на Казанлък, Разград, Благоевград, Полски Тръмбеш и Габрово.

В хронологичен ред изложбите бяха организирани както следва:

- „Сражението при Шипка-Шейново – най-успешната операция по време на Руско-турската война 1877-1878 г.“, 06.01.2017 г. – 06.03.2017 г., витрина на Информационен център – Казанлък;

- „И днес йощ Балканът...“, 24.02.2017 г. – 24.03.2017 г., Художествена галерия „Проф. Илия Петров“ – Разград;

- „60 години Национален парк-музей „Шипка“, 01.03.2017 г. – 31.03.2017 г., Регионален исторически музей – Благоевград;

- „60 години Национален парк-музей „Шипка“, 11.07.2017 г. – 11.08.2017 г., Исторически музей – Полски Тръмбеш;

- „Шипченската епопея през погледа на участника във войната Стефан Кисов“, 09.08.2017 г. – 31.08.2017 г., Художествена галерия – Казанлък;

- „140 години Шипченска епопея“, 24.08.2017 г. – 30.04.2018 г., открита експозиция на връх Шипка;
- „Шипченската епопея през погледа на участника във войната Стефан Кисов“, 02.10.2017 г. – 30.10.2017 г., Регионален исторически музей – Габрово.

Участие в научни конференции

д-р Чавдар Ангелов, Научна конференция „Старопланинският регион – минало, настояще, перспективи. Развитие на културния туризъм“. Регионален исторически музей – Габрово, 5-6.10.2017 г., презентация на изложбата „Шипченската епопея през погледа на участника във войната Стефан Кисов“.

д-р Чавдар Ангелов, Краеведски четения `2017. Исторически музей – „Искра“, Казанлък, 27.10.2017 г., доклад на тема: „Бойните действия на 56-ти пехотен полк на Македонския фронт през март 1917 г.“.

Публикуване на резултатите от направените проучвания и популяризаторска дейност

През 2017 г. в различни специализирани издания бяха публикувани научните и научно-популярните разработки на специалисти от музея:

Петкова, Д. Априлци – участници в Българското опълчение. – В: Априлското въстание 1876 г. в съдбата на българския народ. Панагюрище, 2017.

Чорева, Зл., Д. Димитрова. Четата на Хаджи Димитър и Стефан Караджа – замисъл, социален състав и основа за нова линия в националноосвободителното движение. – В: Известия на исторически музей Чипровци. Т. II. Чипровци, 2016.

Ангелов, Ч. Процесът срещу генерал Иван Вълков и други офицери през 1954 година: Основни аспекти. – В: Епохи, кн. 1, 2014;

Юбилеен вестник 140 години от Шипченската епопея 1877-2017. Габрово, 2017.

Материали от фонда на НПМ „Шипка-Бузлуджа“ бяха предоставени и включени в изданията през 2017 г. от Регионален исторически музей – Сливен Юбилеен вестник, посветен на 140-та годишнина от създаването на Българското опълчение.

За първи път НПМ „Шипка-Бузлуджа“ участва в организираните през 2017 г. от Регионален исторически музей – Смолян Национален преглед на музейния плакат. Плакатът, с който музеят се включи във форума бе от реализираната през 2016 г. изложба, представяща най-добрите творби от организираните през същата година от НПМ „Шипка-Бузлуджа“ Национален фотографски конкурс „И днес йощ Балканът ...“.

През отчетната година екипът на НМП „Шипка-Бузлуджа“ продължи добрата практика да организира публични лекции на водещи български изследователи по теми, свързани с българската история. По повод Националния празник на Република България на 02.03.2016 г. проф. д-р Петко Петков – преподавател в катедра „Нова и най-нова история на България“ на ВТУ „Св. Св. Кирил и Методий“, изнесе публична лекция на тема: „Пътищата към Освобождението“. Събитието се проведе в залата на Информационен център – Казанлък.

Във връзка с отбелязването на Деня на Западните покрайнини на 06.11.2017 г. доц. д-р Веселин Методиев – ръководител на департамент „История“ в Нов български университет изнесе лекция на тема: „Западнокраинският въпрос – исторически и актуални аспекти“.

При голям интерес от страна на казанлъшката публика преминаха организираните през 2017 г. по инициатива на НПМ „Шипка-Бузлуджа“, съвместно с Исторически музей „Искра“, Регионален исторически музей – Пловдив и Литературно-художествен музей „Чудомир“, представяния на книгите: „Бивши хора“ (22.06.2017 г., Литературно-художествен музей „Чудомир“); „Българското опълчение в

Освободителната Руско-турска война 1877-1878. Възпоминания на запасния полковник Стефан Кисов“ (20.07.2017 г., Мултимедийна зала на Исторически музей „Искра“) и „Западните българи“ (06.11.2017 г., Литературно-художествен музей „Чудомир“).

По покана на командването на 61-ва Стрямска механизирана бригада на 23.02.2017 г. директорът на музея д-р Чавдар Ангелов изнесе пред офицери и сержанти от бригадата лекция на тема: „Подразделенията на Българската армия, квартирували в Казанлък и тяхното участие във войните за национално обединение“.

За втора поредна година НПМ „Шипка-Бузлуджа“ бе съорганизатор на проведената в рамките на Чудомирови празници `2017 г. Национална научна конференция „Чудомир, другите, годините“, 30-31.03.2017 г., Литературно-художествен музей „Чудомир“.

Съвместно с Община Казанлък и Инициативен комитет, НПМ „Шипка-Бузлуджа“ бе съорганизатор и на състоялото се на връх Бузлуджа първото издание на рок-фестивала „Рок култура“ 07-09.07.2017 г.

При голям интерес от страна на посетителите на Паметника на свободата преминаха и състоялите се в Мултимедийната зала на музея на връх Шипка прожекции на филмите „Воевода“ (20.05.2017 г.) и „Лъвский: Европейец в Българско“ (23.07.2017 г.). С тях НПМ „Шипка-Бузлуджа“ се включи в отбелязването на Европейската нощ на музеите и 180-та годишнина от рождението на Васил Левски.

На 25.08.2017 г. музеят бе домакин на едно от заседанията на Полевата научна конференция на тема „Боевете на Шипченския проход през лятото на 1877 г.“ Събитието, част от Международната експедиция „По бойните полета на Руско-турската война 1877-1878“, бе организирано съвместно с Военноисторическа комисия – София и включено в програмата на Националните чествания на 140-та годишнина от Шипченската епопея. Материалите от конференцията бяха публикувани в специално издаден по този повод брой на списание Военноисторически сборник.

С активното съдействие на музея, съвместно с местната структура на Съюза на офицерите и сержантите от запаса и резерва, Община Казанлък Исторически музей „Искра“ – Казанлък, бе организирано и отбелязването на 70-та годишнина от създаването на 1-ва танкова дивизия в гр. Казанлък (02.12.2017 г., Военен клуб – Казанлък).

През отчетната година НПМ „Шипка-Бузлуджа“ сключи договор за съвместна дейност с ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“ и споразумение за сътрудничество с Македонския научен институт – София. Двата документа регламентират съвместните действия между музея и неговите партньори при изследването на националноосвободителните борби на българския народ в епохата на Българското възраждане, Българското опълчение и Руско-турската освободителна война (1877-1878 г.), организирането и провеждането на научни форуми и международни изяви. Уточнени бях въпросите, свързани с ползването на библиотечните и архивните фондове, обмена на научни издания и информация, публикуването на научни трудове от специалисти на договарящите се страни в печатните органи на НПМ „Шипка-Бузлуджа“, ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“ и Македонския научен институт.

По искане на отделни граждани, музеи и държавни учреждения, през отчетната година специалистите на НПМ „Шипка-Бузлуджа“ изготвиха справки за опълченците Дончо Марков, Добри Димитров, Стефан Дойчев Петков, Филип Иванов Никифоров, Никола Величков, Георги Величков Поборников, Георги Димитров – Комитата, Христо Тренев (Тронов) Михайлов, както и за изградените на територията на Национален парк-музей „Шипка-Бузлуджа“ паметници и воински гробове на загинали руски и съветски военнослужещи по време на Руско-турската война 1877-1878 г. и Втората световна война.

III. ОТДЕЛ „ВРЪЗКИ С ОБЩЕСТВЕННОСТТА И РЕКЛАМА”

През 2017 г. обектите на НПМ „Шипка-Бузлуджа” бяха посетени от 87 463 туристи, от които 76 066 души са посетили Паметника на свободата с платен вход. Останалите посетители са били гости на музея в дните на отворени врати по време на Националния празник на Република България – 3 март, Гергьовден, августовските тържества, свързани с 140-та годишнина от Шипченската епопея, Денят на Съединението на Княжество България и Източна Румелия – 6 септември, Денят на Независимостта на България – 22 септември, и Денят на народните будители – 1 ноември.

Заплатилите входна такса посетители се разделят както следва: българи – 36 317, учаци – 30 802, чужденци – 8 947.

В абсолютни стойности тези данни сочат намаляване на общия поток посетители в сравнение с предходната година с около 5 000 души. Това се наблюдава най-вече в категориите „българи“ със 7 000 души всяка. В категорията „чужденци“ стойностите от предходната година са увеличени с около 2 000 души. Наблюдава се лек спад на руските туристи, макар, че като численост те продължават да са най-многобройни от всички чужденци, посещаващи музея.

Пред туристите са изнесени 390 беседи, от тях: на български език – 322; на руски език – 62; други – 6. Данните показват, че броят на изнесените беседи в сравнение с предходната година се запазва. Лек спад има единствено при беседите на руски език.

През туристическия сезон Мултимедийната зала на връх Шипка функционираше непрекъснато. Проведени са 214 прожекции на музейните филми за Шипченската епопея – на български и на руски език, за паметниците на връх Шипка и на детския анимационен филм за Шипченската епопея.

Беше завършен проектът Платформа – мобилно приложение „Дигитален музеен екскурзовод“. За съжаление се оказа, че то функционира само при определени марки мобилни устройства, които не са сред най-масовите и това го прави неефективно. За момента фирмата „Ум дизайн“, която го изработи, не успява да го направи приложимо и работещо за всички мобилни устройства. Макар музеят да не е вложил финансов ресурс, а само осигури информацията и снимковия материал, резултатът от този проект като цяло е разочароващ.

Редовно през цялата година в интернет и фейсбук страницата на НПМ „Шипка-Бузлуджа“ бяха публикувани новини за събитията и дейността на музея.

С цел популяризиране работата на музея на журналисти и издатели през годината бяха предоставяни снимков материал, историческа и туристическа информация. Списание „Нешънъл джиографик България“ публикува обширен материал за построяването на Паметника на свободата на връх Шипка. Рекламни карета бяха включени и в общинския каталог за Фестивала на розата, за дипляната „Къде в Долината на розите“ и др.

През отчетната година отделът работи активно за реализирането на третото допълнено издание на Пътеводителя на Национален парк-музей „Шипка“. Усилията в тази посока бяха насочени към редактиране и коригиране на текста, допълване на снимковия материал, превод на текста на руски и английски език и изработването на хипсометрична карта на територията на парка с нанесени на нея паметници и паметни места.

Отделът се включи в организирането и логистиката на организираните през годината от музея изложби – корекция на текстове, изработване на афиши и покани, съобщения в интернет пространството.

В рамките на Националните чествания на Шипченската епопея през август 2017 г. беше организирана Детска работилница, за която бяха изготвени тематични пъзели за различните възрастови групи и форми за изработване на мемориални печати.

Отделът се включи в подготовката на организираните от НПМ „Шипка-Бузлуджа“ публични лекции, представяния на филми и книги и др.

Непрекъснато се актуализират и допълват историческите справки и справките, свързани с експозицията на Паметника на свободата.

Продължи работата по превода на части от книгите: „L'armée Russe en Campagne“ (Руската армия в Кампанията в България. Руско-Турска война). Военен мемоар – пътепис от Дик де Лонли и „La Guerre turco-russe de 1877-78. Campagne de Suleyman-Pacha“ (Руско-турската война 1877-78. Кампанията на Сюлейман паша от Фост Люрион).

Музеят косвено участва с рекламни материали в туристически борси в София и В. Търново.

Специалистите от отдела продължават работата си по качването на електронни носители на исторически и други справки с цел по-доброто и бързо обслужване на гражданите, които се интересуват от тематиката на музея.

Оказано беше съдействие със справки, материали и консултации на музеи, организации и граждани, интересувани се от тематиката на музея и от туристическите му обекти.

По случай националния празник и августовските чествания специалистите от отдела участваха в телевизионни и радио предавания, излъчени по Българската национална телевизия, Нова телевизия, bTV, Българското национално радио и Информационна агенция „Фокус“. Редовно е подавана информация и за регионалните и местни медии.

IV. НАУЧНА БИБЛИОТЕКА

Дейността на Научната библиотека през 2017 г. бе насочена към закупуване на нови книги и увеличаване на броя на читателите.

Библиотечният фонд бе обогатен с нови книги с разнообразна тематика – историческа и художествена литература.

През 2017 г. фондът на библиотеката беше попълнен с редица издания, дарени от библиотеките на историческите музеи на Свищов, Тутракан и Шумен.

През 2017 г. броят на закупените книги надвишава броя на дарените. Практиката за контакти с представители на интелигенцията от Казанлък (учители по история, колеги от Исторически музей „Искра“ – Казанлък, студенти и ученици) беше успешно продължена. Всички читатели имаха коректно и внимателно отношение към представените книги.

V. ФОТОЛАБОРАТОРИЯ

Дейността на фотолабораторията през 2017 г. беше съобразена с годишния план и задачите на НПМ „Шипка-Бузлуджа“. Фотолабораторията активно подпомагаше дейността на всички отдели. Продължи заснемането и компютърната обработка на нумизматичния фонд на музея и детайлното фотографиране на новопостъпилите движими културни ценности.

Фотолабораторията активно се включи в подготовката на организираните от музейните специалисти през годината фотодокументални изложби.

В същото време продължи попълването на музейния архивен фонд със снимки, запечатали важни моменти от всенародните тържества на връх Шипка по случай Националния празник на Република България – 3 март, честването на годишните от гибелта на Хаджи Димитър и неговите четници на връх Бузлуджа и Шипченската епопея, организирани от музея събития – лекции, представяне на книги и филми и др.

Важно място в работата на фотолaborаторията през годината заема заснемането на всички паметници, паметни знаци и паметни места на територията на Република България, свързани с бойния път на четата на Хаджи Димитър и Стефан Караджа, двамата войводи и отделни участници в четата.

VI. ОТДЕЛ „СТОПАНСКИ“

Ремонти и придобиване на имущество

През годината, въпреки ограниченията, свързани с липсата на достатъчно обслужващ персонал и техника, бе направено всичко възможно за поддържането на включените в границата на НПМ „Шипка-Бузлуджа“ паметници и паметни места и повереното на музея държавно имущество. В тази връзка ръководството на музея и служителите в отдела с помощта на квалифицирани външни експерти извършиха следното:

1. Геодезическо заснемане на Паметника на свободата и на всички сгради, техническа инфраструктура, паметници, батареи и др., намиращи се в прилежащия му район;
2. Монтаж на система за видеонаблюдение в Паметника на свободата;
3. Монтаж на 6 броя влагоизсушители в Паметника на свободата;
4. Ремонт на електрическата отоплителната система на Паметника на свободата;
5. Основен ремонт на СОТ в Паметника на свободата.
6. Техническо обслужване на трафопоста в административната сграда на музея на връх Шипка;
7. Подмяна на дограмата в административната сграда на музея на връх Шипка.
8. Основно почистване от изсъхнали и паднали дървета в района на паметника на Хаджи Димитър на връх Бузлуджа;
9. Ремонт на стълбището и подмяна на осветлението в коридорите на административната сграда на НПМ „Шипка-Бузлуджа“ в гр. Казанлък;
10. Закупуване на нов хладилник, одеяла и др. за нуждите на Дрянковата къща в с. Боженци, Община Габрово.
11. Закупуване на нов компютър, друга офис техника (принтери, външни харддискове и др.) и видеокамера за нуждите на отделите в музея;
12. Закупуване на професионална техника (моторна пръскачка), използвана за поддръжката на зелените площи на парка и повереното на музея имущество;
13. Предоставеното за стопанисване и управление на музея недвижимо и движимо имущество е застраховано. На всеки от служителите и работниците на НПМ „Шипка-Бузлуджа“ е направена годишна застраховка трудова злополука. Застраховани са пътническите места в автомобилите на музея;
14. Своевременно беше извършвано техническото обслужване на автомобилния парк на музея.

Проектиране

През 2017 г. ръководството на НПМ „Шипка-Бузлуджа“ предприе действия за изготвяне и представяне за съгласуване по реда на чл. 84, ал. 1 и ал. 2 от Закона за културното наследство на следните проекти:

1. Технологична последователност за извършване на консервационно-реставрационна намеса върху скулптурната фигура лъв на Паметника на свободата на връх Шипка;
2. Проект за изграждане и допълване на система за видеонаблюдение на Паметника на свободата;
3. Проект на възпоменателна плоча, посветена на строителите на Паметника на свободата на връх Шипка.

Административни въпроси

През изминалата година вниманието на музейното ръководство беше насочено и към решаването на някои административни въпроси, имащи пряко отношение към управлението на музея, отношенията работодател-работник, сигурността на заведените в музейните фондове движими и недвижими културни ценности и повереното ни за стопанисване държавно имущество. В тази връзка бе извършено следното:

1. Изготвен проект и утвърдени Вътрешни правила за осъществяване на предварителен контрол в НПМ „Шипка-Бузлуджа“;
2. Изготвен проект и утвърдени Вътрешни правила за организиране и провеждане на търгове за отдаване под наем на имоти – публична и частна държавна собственост или части от тях, предоставени за стопанисване и управление на НПМ „Шипка-Бузлуджа“;
3. Изготвен проект и утвърдени Вътрешни правила за работната заплата в НПМ „Шипка-Бузлуджа“;
4. Изготвен проект и утвърдена Стратегия за управление на риска и Риск-регистър в НПМ „Шипка-Бузлуджа“;
5. Преоценка на предоставения за стопанисване и управление на музея сграден фонд.

Обучения и квалификация на служителите

През 2017 г. 10 служители на НМП „Шипка-Бузлуджа“ бяха включени в езикови курсове по английски и испански езици.

Главният счетоводител на музея участва в два обучителни курса:

- „По-съществени разпоредби от Закона за счетоводството, в сила от 01.01.2016 г. Класификация на счетоводните сметки от Сметкоплана на бюджетните организации на приходно-разходни позиции и финансиращи позиции. Специфика в отчетността на музеите“ (Велинград, 12-14.07.2017 г.);
- „Годишно приключване в бюджетните организации за 2017 година“ (Троян, 08-10.11.2017 г.).

VII. БЮДЖЕТ

НПМ „Шипка-Бузлуджа“ е юридическо лице, второстепенен разпоредител с бюджет към министъра на културата – Държавна дейност 739 „Музеи, художествени галерии, паметници на културата и етнографски комплекси с национален и регионален характер“. Прилагането на системата на делегиран бюджет значително повиши възможностите за подобряване на финансовата и материалната обезпеченост на музея. Коректното изпълнение на финансовите ангажименти от страна на Министерството на

културата, от една страна, и добрата посещаемост на Паметника на свободата и свързаното с това повишаване на собствените приходи на музея, от друга, създадоха необходимите предпоставки за осъществяване на планираните през годината дейности. Облекчавайки значително музейната работа, прилагането на системата на делегирания бюджет гарантира навременното разплащане на разходите, свързани с научноизследователската, фондовата, събирателската и популяризаторската дейност на музея, както и с поддръжката на предоставеното на музея за стопанисване и управление държавно имущество.

Съгласно прилаганите стандарти в делегираната от държавата дейности за 2017 г., субсидията на НПМ „Шипка-Бузлуджа“ бе в размер на 398 616 лв.

Получени текущи дарения от дарители от страната са в размер на 33 094 лв., в т.ч.: 10 937 лв. от дарителската каса в Паметника на свободата. Получените дарения са вписани в Книгата за регистриране на даренията в НПМ „Шипка-Бузлуджа“ и осчетоводени.

Реализираните собствени приходи за 2017 г. от дейността на музея са на стойност 188 917 лв. Постигнатото преизпълнение на приходната част е в размер на 12 453 лв. спрямо планираните за годината собствени приходи.

Внесен данък 3 % върху приходите от стопанската дейност за 2016 г. по Закона за корпоративното и подоходно облагане на стойност 6 464 лв.

Средствата са изразходвани за:

- издръжка 187 009 лв.;
- придобиване на ДМА 20 539 лв.;
- изплатени заплати, други възнаграждения и задължителни осигурителни вноски от работодателя в размер на 302 628 лв.

Съгласно Закона за счетоводството и Счетоводната политика на Министерството на културата са извършени счетоводни анализи, инвентаризации, актуализации на план/отчет в рамките на бюджета на НПМ „Шипка-Бузлуджа“.

Д-Р ЧАВДАР АНГЕЛОВ

*вр.и.д. Директор на
НПМ „Шипка-Бузлуджа“*

Отчетът е разработен на база представените годишни отчети за 2017 г. на отделите и звената в НПМ „Шипка-Бузлуджа“.

Отчетът е приет на редовно заседание на Дирекционния съвет на НПМ „Шипка-Бузлуджа“, проведено на 23 януари 2018 г.